

ALFRED BİLLIOTTI'NİN RAPORUNA GÖRE 19. YÜZYILIN İKİNCİ
YARISINDA TRABZON'DAKİ KONSOLOSLUKLARIN
YILLIK GELİRLERİ

***

ANNUAL INCOMES OF TRABZON'S CONSULATES DURING THE
SECOND HALF OF THE 19TH CENTURY ACCORDING TO
ALFRED BILLIOTTI'S REPORT

İSMAİL H. DEMİRCİOĞLU*

Trabzon, bulunduğu coğrafi konum itibariyle her dönemde Anadolu'nun önemli yerleşim birimlerinden biri olmuştur. Şehir, Anadolu ölçeğinde önemli bir yerleşim birimi olmanın yanında, zaman zaman uluslar arası boyutta önem kazanmıştır. Trabzon'un dünya ölçeğinde bir şehir olduğu dönemlerden birisi de 19. yüzyıldır. Bu asrın başında Trabzon, Karadeniz yoluyla yapılan uluslar arası ticaretin önemli merkezlerinden biri olarak ön plana çıkmıştı. Şehrin 19. yüzyılda önem kazanmasının en önemli sebeplerinden biri, 18. yüzyılın son çeyreğine girerken Rusya ile Osmanlı Devleti arasında yapılan 1774 Küçük Kaynarca Antlaşmasıdır. Osmanlı Devleti'nin bu denizdeki hakimiyetini zayıflatan bu antlaşmayla Ruslar, Karadeniz'de dolaşım hakkını elde etmişlerdi.¹

Küçük Kaynarca Antlaşmasıyla Rusların Karadeniz'de elde ettiği ticari imtiyazların benzerleri, 19. yüzyılın başında, dönemin askeri ve ekonomik açıdan güçlü devletlerinden olan Avusturya, İngiltere ve Fransa'ya da tanındı. Özellikle 14 Eylül 1829'da imzalanan Edirne Antlaşmasıyla, Osmanlı Devleti'nin Karadeniz'deki limanlarını yabancı gemilere açmayı kabul etmesi, Trabzon'u 19.

* Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih eğitim Fakültesi, Orta öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü, Tarih Eğitimi ABD Öğretim Üyesi, E-Posta: Demircioglu61@yahoo.com

¹ Rifat Uçarol, 'Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan 1839'a Kadar Osmanlı İmparatorluğu' **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, C. XI, İstanbul, 1993, s. 179-199.

yüzyıl boyunca dünya ölçeğinde bir şehir haline getirdi.² Bu gelişme üzerine, eski Trabzon- İran ticaret yolunun yeniden canlandırılmasının gerekliliği üzerinde görüşler özellikle İngilizler tarafından ortaya atıldı.³ Dönemin en güçlü devletlerinden biri olan İngiltere, İran ile yaptığı ithalat ve ihracatta daha ucuz bir güzergah arayışı içindeydi. Trabzon Limanı'nun önem kazanmasının ardından İngiltere, 1830 yılında şehirde bir konsolosluk açtı. Gerçi, Ruslar, İngilizlerden daha önce davranmışlar ve 1805 yılında, Trabzon'da bir konsolosluğu faaliyete geçirmişlerdi.⁴ Trabzon'da kurulan Rus ve İngiliz konsoloslukları, kendi ülkelerinin menfaatleri doğrultusunda bu şehirde önemli roller oynamışlardı.

İngiltere'nin 1830 yılında Trabzon'da bir konsolosluk açması, şehrin önemli bir ticaret merkezi haline geleceğinin göstergelerinden biriydi. Konsolosluğun açılışından altı yıl sonra, 1836 yılında Trabzon Limanı'na buharlı gemi seferleri yapılmaya başlandı.⁵ Buna ilaveten, bu yıl içerisinde bir İngiliz gemi şirketi, İstanbul-Samsun-Trabzon hattında faaliyete geçti.⁶ Bu gelişmenin ardından, Avusturyalı, Fransız ve Rus şirketleri de Trabzon hatlarını kurdular.⁷ Rusya ve İngiltere'nin ardından diğer devletlerin de Karadeniz ticaretine yönelmeleri, bu devletleri de Trabzon'da konsolosluklar açmaya yöneltmişti.

1830'lu yıllarda Trabzon, Kuzey Doğu Anadolu, Erzurum, Tebriz ve hatta Tahran'ın limanı konumundaydı. Tüm bu özellikler, Trabzon'u 19. yüzyılda, Karadeniz sahil şeridinin en gözde şehirlerinden biri haline getirmişti. Bunun en önemli göstergelerinden biri, 1842 yılında İran'a gönderilmek üzere Trabzon Limanı'na indirilen paket sayısının 32.000 rakamına ulaşmasıydı.⁸ Trabzon'un bu

² Dennis Wright, 'Elli Yıl Önce Trabzon' **Trabzon**, Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim kültür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı yayını, İstanbul, 1992, s. 78-84.

³ Mübahat Kütükoğlu, 'XIX Yüzyılda Trabzon Ticareti' **Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Bildirileri**, Ekim 1986, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Samsun, 1988, s. 97-133.

⁴ Üner Turgay, 'Trabzon' **Doğu Akdeniz'de Liman Kentleri (1800-1914)** (Editörler, Ç. Keyder, Y. E. Özveren ve D. Quatartert), Tarih Yurt Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994, s.45-71.

⁵ H. F. B; Lynch, **Armenia Travels and Studies**, Volume II, The Turkish Provinces, Khayats, Beirut, 1965, s.205

⁶ Turgay, a.g.e; s.55.

⁷ Turgay, a.g.e; s.55.

⁸ Lynch, a.g.e; s. 205.

dönemde bir dünya kenti haline geldiğini gösteren diğer önemli bir gösterge de, 1868'de sayıları dokuzu bulan Trabzon konsolosluklarıydı.⁹

19. yüzyıl boyunca Trabzon'da kurulan konsoloslukların en etkili olanlarından birisi Trabzon İngiliz Konsolosluğu'du. İngiliz konsolosları, İngiltere'nin bölgedeki ticari ve siyasi menfaatlerini koruma açısından önemli görevlerde bulunmuşlardı. Buna ilaveten, Doğu Karadeniz'de İngiltere'nin ticari etkinliklerinin sorunsuz yürütülebilmesinin yanında, bölgede bulunan İngiliz vatandaşlarının haklarını da korumaktaydılar. Trabzon İngiliz konsoloslarının diğer bir görevi de bölgenin, ekonomik, kültürel, demografik yapısı hakkında düzenli olarak İngiliz hükümetini bilgilendirmektir. Bölge hakkında hazırlanan raporlar, Trabzon ve havalisine yönelik İngiliz politikasının şekillenmesinde de rol oynamaktaydı. Buna ilaveten, dönemin Trabzon İngiliz konsoloslarının kaleme aldıkları raporlar, günümüzde bölge tarihiyle ilgilenenlere yardımcı olabilecek değerli bilgiler ihtiva etmektedirler. Bu çalışmada da, 1882 yılında Trabzon İngiliz Konsolosluğu makamında bulunan Alfred Billiotti'nin İngiliz Dışişleri Bakanlığına yazmış olduğu bir raporun ışığı altında, 1872 ve 1881 yıllarında Trabzon'da bulunan önemli konsoloslukların yıllık gelirleri mukayese edilecektir.¹⁰

İngiltere'nin 19. Yüzyıl boyunca Trabzon'a verdiği önemin göstergelerden birisi de, bu yüzyılda Trabzon'da bulunan konsoloslarına tahsis ettiği yıllık gelirlerdir. Trabzon üzerinden yapılan uluslar arası ticaretin 1830'lu yıllardan itibaren gelişmesine paralel olarak şehre verilen önemin arttığı görülmektedir. Özellikle 1856 Kırım Savaşı döneminde Trabzon, müttefiklerin önemli bir ikmal merkezi haline gelmişti. Kırım'da Ruslarla savaşıyan İngiliz ve Fransız ordularının malzemeleri ağırlıklı olarak Trabzon üzerinden gönderilmekteydi.¹¹ Bu çerçevede Kırım Savaşı, Trabzon Limanı'ndan yapılan ithalatı arttırmış ve şehir, dünya ölçeğinde çok daha önemli bir hale gelmişti. Bu dönemde şehirde bulunan Trabzon

⁹ İsmail H. Demircioğlu, 'İngiliz Konsolosluğu Palgrev'e Göre 1868'de Trabzon Konsoloslukları' **Uluslar arası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyumu**, 3-5 Mayıs 2001, 1. Cilt, Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları: 12, Trabzon, 2002, s. 487-492.

¹⁰ **Konsolos Billiotti'nin 23 Ekim 1882 tarihli raporu**: FO 195-1420, s. 136-

¹¹ Turgay, a.g.e, s. 57

İngiliz Konsolosluğu, İngiltere'nin en gözde konsolosluklarından biri konumundaydı.

19. asrın son çeyreğinde Trabzon şehrinin ve limanının uluslar arası öneminin azalmaya başladığı görülmektedir. Şehrin ticari önemini azaltan iki önemli unsur bulunmaktadır. Bunların ilki, 1869 yılında açılan Süveyş Kanalıdır. Kanalin açılması İngiltere'nin en önemli sömürgelerinden biri olan Hindistan ile hızlı bağlantı kurmasına yardımcı olmuştur.¹² Buna ilaveten, Avrupa ile Basra Körfezi arasında yapılan deniz taşımacılığının mesafesi azalmıştı. Transit ticareti açısından Trabzon'un önemi azaltan ikinci gelişme ise, Rusya'nın Avrupa-İran transit ticaret yolunu kendi topraklarına yönlendirme çabalarının sonuç vermesiydi. Bu çerçevede, Rusların yaptığı Poti-Tiflis demiryolu tamamlanmış ve bu güzergah aracılığıyla İran malları daha ucuza taşınmaya başlanmıştı.¹³

Ticari yollar üzerinde meydana gelen gelişmeler, Trabzon Limanı üzerinden yapılan transit ticaretinde düşüşe yol açmış ve İngiltere'nin Trabzon Konsolosluğunun önemi eskiye nazaran azalmıştı. Bu iddiayı doğrulayan önemli göstergelerden birisi, 1881 yılına gelindiğinde, Trabzon İngiliz Konsolosluğunun gelirinin dokuz yıl öncesine göre azalmış olduğudur.¹⁴

Dönemin Trabzon İngiliz Konsolosu olan Alfred Billiotti'nin ekonomik sıkıntı yaşadığı, 1882 yılında İngiliz Dışişleri Bakanlığına yazmış olduğu bir rapordan bizzat anlaşılmaktadır. Konsolos içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıyı şu şekilde açıklamıştı: *"...Trabzon Konsolosluğuna ayrılan maaş ve ek ödemelerin konsolosluk kurumunun giderlerini karşılamada yetersiz kalması nedeniyle, ciddi boyutta yıllık borca maruz kalıyorum."* Buna ilaveten Konsolos Billiotti, Trabzon Konsolosluğu gelirinin son on yıl içinde azaldığını şu cümlelerle ifade etmektedir: *"Bu şartlar altında, hayat pahalılığının şimdikiye nazaran daha düşük olduğu 10 yıl öncesinde bu konsolosluğa ayrılmış, sırasıyla 600 ve 200 Paund olan maaş ve ek ödeneğin en azından aynısını bana bahşederek, borca girmeden yaşamamı mümkün kılan, buradaki meslektaşlarımla hemen hemen eşit mevkide bir pozisyona getirilmem gerektiğini açık*

¹² Turgay, a.g.e, s. 61

¹³ Turgay, a.g.e, s. 61

¹⁴ FO 195-1420, a.g.r, s. 136-142

yiireklilikle tekrar rica etmemi, efendimizin çok küstah bir davranış olarak değerlendirmeyeceğini inanıyorum.”¹⁵ Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere 1882 yılına gelindiği zaman, Trabzon’da bulunan İngiliz Konsolosluğunun gelirinin dönemin güçlü devletlerinin konsolosluklarına tahsis ettikleri gelirlerden aşağı olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Tablo 1’de görüldüğü üzere, Trabzon İngiliz Konsolosluğu’nun 1881 yılındaki gelirlerinde, dokuz yıl öncesiyle karşılaştırıldığı zaman, 240 paundluk bir azalma olduğu görülür.¹⁶ İngiltere’nin Trabzon Limanı üzerinden yaptığı transit ticaretinde meydana gelen düşüş, bu devletin bölgeye olan ilgisinin azalmasına ve konsolosluğa eskisi kadar önem vermediğinin bir göstergesi olabilir.

Tablo 1: 1872 ve 1881 Yıllarında Trabzon İngiliz Konsolosluğunun Gelirlerini Gösteren Tablo

1872			1881		
Maaş	Ofis Masrafı	Toplam	Maaş	Ofis Masrafı	Toplam
600 Paund	200 Paund	800 Paund	400 Paund	160 Paund	560 Paund

1836 yılında Karadeniz’de buharlı gemi hatlarının açılması, Avrupalı devletleri Karadeniz’e yönlendirmişti.¹⁷ Bu devletlerden biri de Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’dur. 1840’larda Trabzon Limanı aracılığıyla sevk edilen İngiliz mallarının %65 ile %70’ini Avusturya gemileri taşımaktaydı.¹⁸ Bu sebeple Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Trabzon’a ilgi göstermiş ve Trabzon’da bir konsolosluk açmıştı. Konsolosluğun gelirleri incelendiği zaman, tablo 2’de görüldüğü üzere, 1872 yılındaki yıllık gelirin, 1881 yılına gelindiğinde 350 paund

¹⁵ FO 195-1420, a.g.r, s. 136-142

¹⁶ FO 195-1420, a.g.r, s. 136-142

¹⁷ Lynch, a.g.e, s. 205

¹⁸ Turgay, a.g.e, s. 55

arttığı anlaşılmaktadır.¹⁹ 1881 yılında konsolos yardımcısına tahsis edilen 200 paundla beraber, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu tarafından tahsis edilen 1100 paundluk gelir, bu devletin Trabzon'a verdiği önemi göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Tablo 2: 1872 ve 1881 Yıllarında Trabzon Avusturya-Macaristan Konsolosluğunun Gelirlerini Gösteren Tablo

1872			1881		
Maaş	Ofis Masrafı	Toplam	Maaş	Ofis Masrafı	Toplam
400 Paund	150 paund	550 paund	640 Paund	260 Paund	900 Paund Ayrıca Konsolos Yardımcısı için 200 paund, toplam 1100 paund

19. yüzyıl boyunca Karadeniz ticaretinde önemli rol oynayan ve bölgede siyasi ağırlığı olan diğer bir devlet ise Fransa'dır. Bu yüzyıl boyunca, bölgede Fransız mühendisler çalışmaktaydılar. Buna ilaveten Fransız Konsolosluğu, Trabzon ve havalisinde bir takım Müslüman olmayan unsurlarla da yakından ilgilenmekteydi.²⁰ Konsolosluğun 1872 yılı gelirleriyle, 1881 yılına ait gelirler karşılaştırıldığı zaman, tablo 3'den anlaşılacağı üzere gelirler, 800 paunddan 1250 paund düzeyine çıkarılmıştı.²¹

Tablo 3: 1872 ve 1881 Yıllarında Trabzon Fransız Konsolosluğunun Gelirlerini Gösteren Tablo

¹⁹ FO 195-1420, a.g.r, s. 136-142

²⁰ Demircioğlu, a.g.m, s. 487-492

²¹ FO 195-1420, a.g.r, s. 136-142

1872			1881		
Maaş	Ofis asrafı	Topla m	Maaş	Ofis Masrafı	Toplam
480 Paund	320 Paund	800 Paund	600 Paund	400 Paund	1000 Paund Geçen Yıldan Kalan 250 Toplam 1250 Paund

19. yüzyılda Trabzon'da konsolosluğu bulunan diğer bir devlette İtalya'dır. Trabzon İtalyan Konsolosluğunun bölgedeki nüfuzu, İngiliz, Fransız ve Rus konsoloslarına nazaran daha azdı. İtalyan Konsolosluğunun Trabzon'daki ilgi alanlarından birisi de şehirde bulunan İtalyan eczacılarıyla.²² Tablo 4'de görüldüğü üzere İtalyan Konsolosluğunun yıllık gelirleri, 1872 yılında 500 paund iken, 1881 yılına gelindiği zaman 824 paund düzeyine çıkarılmıştı.²³

Tablo 4: 1872 ve 1881 Yıllarında Trabzon İtalyan Konsolosluğunun Gelirlerini Gösteren Tablo

1872			1881		
Maaş	Ofis Masrafı	Toplam	Maaş	Ofis Masrafı	Toplam
400 paund	100 paund	500 paund	600 Paund	224 Paund	824 Paund

19. yüzyıl boyunca Trabzon'da bulunan yabancı konsoloslar içinde nüfuzu en fazla olan Konsoloslardan birisi, Trabzon Rus konsolosudur. 1805 yılında kurulan konsolosluk, şehirde bulunan gayri müslim unsurlarla yakın ilişki içindeydi. Trabzon'da bulunan bir kısım Rum ve Ermeniler aynı zamanda Rus

²² Demircioğlu, a.g.m, s. 487-492

²³ FO 195-1420, a.g.r, s. 136-142

vatandaşıydılar.²⁴ Trabzon Rus konsolosları, zaman zaman Müslüman olmayan unsurları da yönlendirmişlerdi. Buna ilaveten, Rus konsolosları, bölgede yapılan gemi taşımacılığında, gemi acentası olarak görev yapmaktaydılar. Tablo 5’de görüldüğü üzere, 1872’de 1200 paund olan konsolosluğun geliri, 1881 yılına gelindiğinde 2700 paund düzeyine çıkarılmıştı.²⁵ Trabzon’da bulunan konsoloslar içinde, gelirleri en fazla olan konsolosun, Rus konsolosu olduğu anlaşılmaktadır. 2700 paundluk yıllık gelir, dönemin Rus hükümetlerinin Trabzon’a verdiği önemin bir göstergesidir.

Tablo 5: 1872 ve 1881 Yıllarında Trabzon Rus Konsolosluğunun Gelirlerini

Gösteren Tablo

1872			1881		
Maaş	Ofis Masrafı	Toplam	Maaş	Ofis Masrafı	Toplam
600 Paund Ekstra: 200	850 Paund	1650 Paund	800 Paund Ekstra 400 Paund	575 Paund	1775 Paund Geçen Yıldan Kalan 925 Paund Toplam 2700 Paund

Sonuç olarak, 19. Yüzyılın ilk yarısında dönemin güçlü devletlerinin Karadeniz’de ticaret yapmaya başlamasıyla, Trabzon uluslar arası bir şehir haline gelmişti. Bunun sonucu olarak, dünya ticaretinde söz sahibi olan devletler, başta Rusya ve İngiltere olmak üzere Trabzon’da konsolosluklar açmışlardı. Bu dönemde, bölgede ağırlığı en fazla olan konsolosluklardan birisi de Trabzon İngiliz Konsolosluğudur. İngiltere’nin bölgedeki transit ticaretinin fazla olduğu dönemlerde, Trabzon İngiliz Konsolosluğu, İngiltere’nin gözde konsolosluklarında birisidir. Ancak, Süveyş Kanalı’nın açılması ve Rusya’nın Trabzon üzerinden

²⁴ Demircioğlu, a.g.m, s. 487-492

²⁵ İ(C) 195-1420, a.g.r, s. 136-142

yapılan transit ticaretini kendi toprakları üzerine çekmek için yaptığı çalışmalar sonuç vermiş ve 19. asrın son çeyreğine girerken, Trabzon Limanı üzerinden yapılan transit ticaretinde düşüşler yaşanmıştı. Bu durum, İngiltere'nin Trabzon İngiliz Konsolosluğu'na verdiği önemi azaltmış ve 1881 yılına gelindiğinde, Trabzon İngiliz Konsolosluğu'nun gelirleri 1872 yılına oranla 240 paund azaltılarak, 560 paund düzeyine düşmüştü. Bu miktar, dönemin İngiliz konsolosunu ekonomik olarak sıkıntıya sokmuştu. 1881 yılında Trabzon Konsoloslukları içinde en fazla yıllık gelire sahip olan konsolos, Trabzon Rus konsolosudur. Buna ilaveten, aynı yıl içinde, Avusturya-Macaristan, Fransa ve İtalya'nın Trabzon konsolosları dahi, Trabzon İngiliz konsolosundan daha fazla yıllık gelire sahiptirler.

Ek 1: TRABZON İNGİLİZ KONSOSLOSUNUN 23 EKİM 1882 TARİHLİ RAPORUNUN İLK KISMI

Efendim (Lordum)

İngiliz Konsolosluğu

Trabzon, 23 Ekim, 1882

Uygun şekilde, pozisyonumu, maaş ve ek ödenek çalışanlarıyla değil, özellikle Trabzon'daki iş arkadaşlarımla karşılaştırdığım kıyasladığım zaman, 30 Nisan 1881 tarihli telgrafıma (A1) cevaben, aynı yılın 9 Haziran tarihli telgrafınız da A2 başvurumun, bir sonraki sene için bütçe planlanırken dikkate alınacağını bildirme kibarlığında bulundunuz.

Geçen zamandan sonra, tarafınızdan nazikçe onay bulan başvurumun, hazine tarafından henüz geçen senekilerden daha memnuniyet verici şekilde cevaplanmadığını ve bundan sonraki başvurularımın da daha iyi sonuçlar vermeyeceğini anladım. Fakat, Trabzon konsolosluğuna ayrılan maaş ve ek ödemelerin konsolosluk kurumunun giderlerini karşılamada yetersiz kalması nedeniyle, ciddi boyutta yıllık borca maruz kalıyorum.

1880 yılına kadar arasına aldığım bağışların önemli ölçüde bana yardımcı oldu, fakat bunlar duruma göre verilebileceğinden veya çekilebileceğinden, hiçbir surette daimi ekonomik sıkıntılardan kurtulmam için yeterli değildir.

Annemin (Rodos'un eski İngiliz Konsolosu'nun dul karısıdır) giderlerini karşılamak zorunda olduğum gerçeği, maaşımın artması konusundaki daha önce de sözü geçen mektubumda saygı ve nezaketten ötürü belirtilmemiştir, çünkü ona sadece, kişisel harcamalarından kısmayı başarabildiklerimle yardım edebileceğimin farkındayım. Fakat maaşımın, en modern şekilde yaşamak için, yetersiz kaldığını bilgilerinize sunmak zorundayım. Mümkün olan ekonomi ve hatta ayrıcalıklı bile, benim nezdinde bu görevi yerine getirmeye gücüm yetmedi. Aslında ben, 30 Nisan 1881 tarihli A1 telgrafımda ve geçen yıl bu konsolosluğu denetlerken tarafımdan bay Nicolsen ve Konsolosluk şefi Wilson'a verilen ve kopyesini saygılarımla eklediğim düzeltilmiş raporda detaylarıyla gösterildiği gibi lüksten oldukça uzak olan ve yine de şimdiye kadar benimkinden fazla olan maaşları ve ek ücretleriyle zorlukla geçinebilen meslektaşlarımdan en az maaş alanından yıllık 200 Paund (Pound) daha az alıyorum.

Bu şartlar altında, hayat pahalılığının şimdikine nazaran daha düşük olduğu 10 yıl öncesinde bu konsolosluğa ayrılmış, sırasıyla 600 ve 200 Paund olan maaş ve ek ödeneğin en azından aynısını bana bahşederek, borca girmeden yaşamamı mümkün kılan, buradaki meslektaşlarımla hemen hemen eşit mevkide bir pozisyona getirilmem gerektiğini açık yüreklilikle tekrar rica etmemi, efendimizin çok küstah bir davranış olarak değerlendirmeyeceğini inanıyorum.

Önceki sene selefimiz tarafından yapıldığı gibi, lehimdeki başvuruyu onaylama nezaketini gösterdiğiniz gerçeğini bir temele dayandırmadan, hazinenin Trabzon'da maaş ve ek ücret zammını her ne kadar bir takım diğer faktörler engellemiş olsa da, başvurumun mantıksız olarak değerlendirilmediğini ümit etmemi sağlıyor.

Konstantinopolis Büyükelçisine bu ayın 23'ündeki A43 telgrafımda belirttiğim devlet faizini etkileyen sebeplerin beni bu anormal durumdaki zorluklardan kurtarmakla beraber, hizmetin iyiliğini sağlayabileceğine, bu nedenle, inanıyorum.

ÖZET

Trabzon, her dönemde Anadolu'nun en önemli yerleşim yerlerinden birisi olmuştur. Şehir, Anadolu ölçeğinde önemli bir yerleşim birimi olmanın yanında, zaman zaman uluslar arası boyutta önem kazanmıştır. Trabzon'un dünya ölçeğinde bir şehir olduğu dönemlerden birisi de 19. yüzyıldır. Bu asrın başında Rusya ve bazı Avrupa devletlerinin, Osmanlı Limaları'na uğrama hakkı elde etmeleri Trabzon'u uluslar arası bir şehir haline getirdi. Özellikle, Trabzon-İran ticaret yolunun tekrar canlanması, şehrin önemini daha da arttırmıştı. Bu gelişmelerin neticesinde Rusya, İngiltere, Fransa ve diğer bazı Avrupalı devletlerin Trabzon'da konsolosluklar açtıklarını görmekteyiz. Özellikle İngiliz konsolosları, Trabzon'un sosyal, ekonomik ve tarihi hakkında değerli raporlar kaleme almışlardı. Bu çalışmanın amacı, İngiliz Konsolos Alfred Billiotti'nin raporunun ışığı altında Trabzon konsolosluklarının yıllık gelirlerini incelemek ve mukayese etmektir.

Anahtar Kelimeler: Trabzon, Trabzon Limanı, Konsolos Alfred Billiotti, İngiliz Belgeleri, Trabzon Konsolosluklarının Yıllık Gelirleri.

ABSTRACT

Trabzon, is a commercial city and port of North-East Anatolia, was one of the important provinces of the Ottoman Empire. Trabzon become an international city after a series of wars between Russia and the Ottoman Empire during the late 18th and early 19th century. Especially, after the treaty of Küçük Kaynarca, (1774), first Russia and then some European countries, England, France and Austria, were given privilege in the Black Sea. Besides this, treaty of Edirne, (1829) gave allowance these countries to pop in the ports of the Ottoman Empire on the coast of the Black Sea. This development was very important for the port of Trabzon and it was given great attention during the 19th century. Besides this, the trade road of Trabzon and Persia become active again and during the first half of the 19th century, Russia, Britain and France established consulates in Trabzon. Especially, British consuls wrote valuable reports regarding history, economy and social life of Trabzon. The purpose of this paper is to examine and compare annual incomes of Trabzon's consulates according to report of British consul Alfred Billiotti.

Key Words: Trabzon, Trabzon's Port, British Consul of Trabzon, British Documents, Annual Incomes of Trabzon's Consuls.